

خبر در خبر

ایستا گرمترین ماه اکتبر ۲۰۲۳ به پنجمین ماه رکوردشکنی تبدیل شد. به نقل از خبرگزاری فرانسه، مرکز هشدار آب و هوای اروپا روز چهارشنبه اعلام کرد که ماه گذشته، گرمترین ماه در سطح جهان بود و ماه‌ها با گرمای استثنایی، احتمالاً سال ۲۰۲۳ را به گرمترین سال تاریخ تبدیل خواهد کرد. دانشمندان اظهار کردند که با افزایش دمای فزاینده، خطر از میانگین‌های قبلی، فشار بر رهبران جهان برای مهار آلودگی گازهای گلخانه‌ای ناشی از گرمایش سیاره هرگز به این فوریت نبوده است به همین دلیل آماده برگزاری نشست‌های در **UNCOP۲۸** در ماه جاری می‌شوند.

مهر عزت‌الله ضرغامی وزیر میراث فرهنگی با حضور در هشتمین افق تحول به منظور بررسی عملکرد دو ساله وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی گفت: برای موفقیت در سه حوزه میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی راهی جز عوض کردن برخی افکار نداریم. وی به طرح موضوع عدم وجود تعارض بین ایران باستان و بعد از اسلام در جلسه مجلس شورای اسلامی اشاره کرد و با تقدیر از اقدامات صورت گرفته در ۷۰ سال برای بیان علمی و دقیق جایگاه کوروش، او را شخصیتی بزرگ و به احتمال زیاد قرآنی دانست.

ایستا کارشناسان می‌گویند که بحران آب و هوا بر مشاغل و کارگران تأثیر می‌گذارد. به گزارش ویفروم ۳۰۸ درصد از کل ساعات کاری تا سال ۲۰۳۰ ممکن است به دلیل دمای بالای آب و هوا از بین برود. کیفیت پایین هوا، آفات ناقل بیماری، سیل و آتش‌سوزی بر کارگران تأثیر می‌گذارد و منجر به از دست دادن شغل می‌شود. بر اساس گزارش سازمان بین‌المللی کار، تنها در هفت سال، تا ۳۰۸ درصد از کل ساعات کاری در سراسر جهان ممکن است به دلیل دمای بالای آب و هوا از بین برود که این رقم معادل ۱۲۶ میلیون شغل تمام‌وقت و زیان اقتصادی ۲۴۰۰ میلیارد دلاری است.

ایستا معاون محیط زیست طبیعی و تنوع زیستی کشور با تأکید بر اینکه نقشه‌های مناسبی از پراکنش گونه‌های جانوری وجود ندارد، گفت: این مسأله توسط دانشگاه شیراز در حال تهیه شدن است که تقاضا می‌شود معاونان با اهتمام ویژه و با جدیت نسبت به این کار اقدام کنند. حسن اکبری ۱۷ آبان در نشست تخصصی معاونان محیط‌زیست طبیعی و تنوع زیستی کشور اظهار کرد: کسی که مسئولیت معاونت طبیعی را برعهده می‌گیرد، باید گرایش و نمود بیشتری به طبیعت داشته باشد، باید از آسیب یک‌گونه جانوری ناراحت شود و به هیچ عنوان نباید مشکلات مانع کار معاونان شود.

ایستا مهناز مدیریان رئیس اداره حفاظت محیط زیست شهرستان ملارد با اشاره به تخریب ۲۵ دهنه کوره زغالگیری آلاینده و غیرمجاز در این شهرستان گفت: با توجه به کشت و پایش زیست محیطی کارشناسان این اداره و شناسایی تعداد ۲۵ دهنه کوره زغال آلاینده و غیرمجاز در اراضی روستای گونی واقع در منطقه اخترباد، پس از پیگیری‌های به عمل آمده و انجام مراحل قانونی، کوره‌های مذکور با همکاری عوامل نیروی انتظامی و شهرداری صفاشدت تخریب شدند.

به گفته عابدینی، باستان‌شناسان رد یک سیل را هم روی دیواره‌های سایت موزه زده‌اند. شواهد نشان می‌دهد نزدیک به ۳۲۰۰ سال پیش سیلاب پوشانده است و کم‌کم لایه‌های دیگر روی آن قرار گرفته‌اند. کاوشگران در لایه‌های بالاتر نشانه‌هایی هم از دوره صفوی یافته‌اند و به تنبوشه‌هایی رسیده‌اند که برای عبور آب استفاده می‌شده است.

در میان ۳۸ اسکلت موزه، یکی از تدفین‌ها طاق‌باز است. صاحب اسکلت زن است. عابدینی درباره چرایی تفاوت شیوه دفن او با سایر اجساد می‌گوید: «این تدفین میان سایر تدفین‌ها استثناست چراکه بانویی است که طاق‌باز دفن شده و این احتمال را می‌دهیم که با توجه به آنکه این مکان برایشان مقدس بوده و حدود ۴۰۰ سال به‌عنوان گورستان مورد استفاده قرار می‌گرفته برای آرامش این بانو که احتمالاً در جای دیگری فوت کرده بوده، جسد او را به این مکان انتقال داده باشند و با توجه به آنکه خشک شده و دیگر امکان تدفین رو طاق‌باز و تا حدودی جنبینی دفن شده است.»

عابدینی درباره چرایی انتخاب نام «سایت موزه» برای این گورستان می‌گوید: «همه گورها و اسکلت‌های باستانی و تاریخی کشور در یک گورستان کشف و به موزه‌ای انتقال داده شده‌اند اما این موزه دقیقاً در جایی ایجاد شده است که اجساد در آن کشف شده‌اند؛ در همین گورستان.» اولین کلنگ باستان‌شناسان سال ۱۳۷۶ به گورستان می‌خورد و آخرین آن سال ۱۳۸۲. باستان‌شناسان این فرضیه را اثبات کرده‌اند که همه مردگان این گورستان به مرگ طبیعی مرده‌اند.

عشاق تبریز

در میان گورهای سایت موزه تبریز، یک گور دو نفره منحصره‌فرد وجود دارد: زن و شوهری که چشم در چشم هم، به خواب ابدی معروف رفته‌اند. این گور مشترک عاشقانه را بعداً در موزه آذربایجان قرار می‌دهند تا داستان عشقی از عصر آهن هر بار برای گردشگران تبریز بازگو شود که به گفته حافظ «قصه عشق از هر زبانی نامرکز است.»

بیشتر زن‌ها در سایت موزه تبریز به پهلوی راست دفن شده‌اند. بیشتر زنان به پهلوی چپ و مردان به پهلوی راست دفن شده‌اند. بیشتر این تدفین‌ها همراه با هدایای تدفینی از ظروف غذا و نوشیدنی گرفته تا زین‌زورالات و وسایل روزمره است. «تدفین‌ها بر اساس سن، جنسیت، موقعیت اجتماعی و... متفاوت است چنانکه بیشتر زنان به پهلوی چپ و مردان به پهلوی راست دفن شده‌اند. بیشتر این تدفین‌ها همراه با هدایای تدفینی از ظروف غذا و نوشیدنی گرفته تا زین‌زورالات و وسایل روزمره است.»

از نوع سفال‌های موجود در گورها را متفاوت می‌دانند و می‌گویند: «میزان آثار و هدایای موجود در قبور نشان از جایگاه اجتماعی و ثروت فرد دارد.»

بیشتر زن‌ها در سایت موزه تبریز به پهلوی چپ خوابیده‌اند و مرده‌ها به پهلوی راست. گورها غنی از مواد فرهنگی هستند. اطراف خیلی از اسکلت‌ها پراز کاسه، کوزه و بشقاب سفالی است. سفال‌ها در دنیای باستان حرف‌های زیادی برای گفتن دارند. همیشه وجود چند سفال در یک محوطه باعث می‌شود باستان‌شناسان کلنگ به دست، دست‌به‌کار کاوش دنیای رفتگان شوند و لایه به لایه تاریخ را بشکافند. گورستان عمومی است. گور نوزادان به صورت ساده و گور نوجوانان در سازه‌های مریعی با دو ظرف سفالی همراه است. درون برخی از گورهای کودکان اسباب‌بازی‌هایشان نیز گذاشته شده‌اند، لایه تا کودک در دنیای بعدی حوصله‌اش سر نرود. زن‌ها را با جواهرات و مرده‌ها را با ابزار جنگی‌شان دفن کرده‌اند.

حسن عابدینی، مسئول سایت موزه عصر آهن تبریز می‌گوید: «جنس زین‌زورالات از مفرغ، عقیق و شیشه است. هر چند به دلیل آنکه وسایل آهنی در این مکان ممکن بود دچار تخریب و خوردگی شوند از داخل گورها برداشته شده‌اند و تعدادی از آنها به موزه ملی آذربایجان انتقال یافته، اما سفال‌ها و تدفین‌ها همان‌گونه که بودند باقی مانده‌اند.»

عابدینی اعتقاد دارد وجود این همه سفال نشان از رفاه آنها دارد اما به معنای آنکه متوفیان دارای جایگاه اجتماعی و مذهبی خاصی بوده باشند، نیست. ۳۰۰ متر از گورستان کاوش شده اما وسعت آن بسیار بیشتر از این عدد است. عابدینی بالای محفظه شیشه‌ای گورها و روی سیمری چوبی که گردشگران را در تعداد اندک به دنیای باستان می‌برد، وسعت گورستان را ۵ هکتار اعلام می‌کند که زیرساخت‌وسازه‌های معاصر دفن شده‌اند.

عابدینی می‌گوید: «تدفین‌ها بر اساس سن، جنسیت، موقعیت اجتماعی و... متفاوت است چنانکه بیشتر زنان به پهلوی چپ و مردان به پهلوی راست دفن شده‌اند. بیشتر این تدفین‌ها همراه با هدایای تدفینی از ظروف غذا و نوشیدنی گرفته تا زین‌زورالات و وسایل روزمره است.»

از نوع سفال‌های موجود در گورها را متفاوت می‌دانند و می‌گویند: «میزان آثار و هدایای موجود در قبور نشان از جایگاه اجتماعی و ثروت فرد دارد.»

در موزه باز می‌شود و گردشگران در تاریکی فرو می‌روند؛ تونل زمان. کمی زمان می‌برد تا نور لامپ‌های تعبیه شده در سایت موزه، جهان خفتگان را برای آنها روشن کند. یک مسیر چوبی گردشگران را به بالای سر مردگانی می‌برد که به خوابی ابدی رفته‌اند. مردگان پشت حفاظ‌های شیشه‌ای مثل کودکی در شکم مادر چمباتمه زده‌اند؛ دست‌ها و پاها کاملاً جمع شده‌اند، درست مثل جنینی در رحم مادر... باستان‌شناسان از این شیوه دفن به شیوه «جنبینی» یا «چمباتمه‌ای» یاد می‌کنند.

ایران

گشتی در تاریخ ۳۵۰۰ سال پیش تبریز در تنها سایت موزه شعور

گام زدن با ارواح در عصر آهن

این شیوه دفن به شیوه «جنبینی» یا «چمباتمه‌ای» یاد می‌کنند. به گفته حسن عابدینی، مسئول سایت موزه عصر آهن تبریز، عصر آهنی‌ها اعتقاد داشتند مرگ تولدی دوباره است و پس از پایان زندگی دوباره متولد می‌شوند بنابراین اجساد را به صورت جنبینی دفن می‌کردند همان‌گونه که از شکم مادر زاده شدند.

باستان‌شناسان، باستان‌شناسی را علم احتمالات می‌دانند. احتمال می‌دهند مردمان عصر آهن، مهرپرست (میترائیسم) بودند. چرا؟ چون مردگان را به سمت طلوع یا غروب خورشید دفن می‌کردند.

آنانی که پیش از ظهر به خاک سپرده شده‌اند کاسه سرشان به سمت نور خورشید و «طلوع آفتاب» بوده و جهت آنانی (کاسه سر) که بعد

یا آن‌طور که مادام ژان دیولاکو، باستان‌شناس فرانسوی در کتاب خود از آن نام می‌برد: مسجد آبی، راه‌پله‌ای گردشگران را از تاریخ قراقوبولوها در قرن نهم هجری و رنگ کبود مسجد جهان‌شاه می‌گیرد و پرت می‌کند به دنیای مردگان در ۱۵۰۰ سال قبل از میلاد. در موزه باز می‌شود و گردشگران در تاریکی فرو می‌روند؛ تونل زمان. کمی زمان می‌برد تا نور لامپ‌های تعبیه شده در سایت موزه، جهان خفتگان را برای آنها روشن کند. یک مسیر چوبی گردشگران را به بالای سر مردگانی می‌برد که به خوابی ابدی رفته‌اند. مردگان پشت حفاظ‌های شیشه‌ای مثل کودکی در شکم مادر چمباتمه زده‌اند؛ دست‌ها و پاها کاملاً جمع شده‌اند، درست مثل جنینی در رحم مادر... باستان‌شناسان از

گزارش
زهرای کشور
دبیر گروه زیست‌بوم

زیست‌بوم/ سال ۷۶ بود که کلنگ ساخت یک مجتمع تجاری در تبریز و نزدیکی مسجد کبود که به مسجد جهان‌شاه نیز معروف است به زمین خورد، غافل از این که محوطه مورد نظر، رازهایی از چند هزار سال پیش در دل دارد. هرچند بخشی از این محوطه جان به در برد. آن کلنگ باستان‌شناسان را به ۳۵۰۰ سال قبل برد؛ به عصر آهن. در خیابان امام خمینی پشت مسجد کبود

عصر آهنی‌ها اعتقاد داشتند مرگ تولدی دوباره است و پس از پایان زندگی دوباره متولد می‌شوند بنابراین اجساد را به صورت جنبینی دفن می‌کردند همان‌گونه که از شکم مادر زاده شدند

کاوش‌های باستان‌شناسان در ایران به کشف سه تدفین عاشقانه منجر شد

مزار عشاق باستانی

کاوش

کاوش‌های باستان‌شناسی در ایران تنها راوی عشق ۳۵۰۰ ساله عشاق تبریز در عصر آهن نیست. باستان‌شناسان در ایران، دو تدفین عاشقانه دیگر را هم از دل لایه‌های تاریخی چند هزار ساله بیرون کشیده‌اند؛ یکی در «شهر سوخته» و دیگری در تپه «حسنلو» دامغان. تدفین‌های عاشقانه نامی برای کشف اسکلت‌هایی است که به‌صورت زوج زن و مرد کنار هم دفن شده‌اند.

عشاق شهر سوخته

گروه کاوش ایتالیایی‌ها در شهر سوخته در مقاله‌ای در شماره جولای ۱۹۷۵ ژورنال تخصصی Archaeology منتشر کرد عکسی از بقایای اسکلت زوج زن و مردی که کنار هم دفن شده‌اند هم چاپ شد. مارچلو پیپرنو، دومین سرپرست تیم کاوش شهرسوخته در شرح این عکس می‌نویسد: «قبر شماره ۲۱۱ که قبر

هزار سال
تپه حسنلو یکی از تپه‌های باستانی استان آذربایجان غربی است که قدمت آن به ۷ هزار سال پیش‌ازمیلاد بازمی‌گردد

عشاق
شهر سوخته

این زوج
چهره‌به‌چهره دفن شده‌اند. بازوی راست مرد تا نزدیک صورت زن بالا آمده است. پوست سر و جمجمه حفظ شده است. بدن این دو مدفون با لباس پوشانده شده، اما سر هر دو بدون پوشش است

حدود ۴۰ ساله است باهم مرده‌اند. این زوج چهره‌به‌چهره دفن شده‌اند. بازوی راست مرد تا نزدیک صورت زن بالا آمده است. پوست سر و جمجمه زن به طرز استثنایی به‌خوبی حفظ شده است. بدن این دو مدفون با لباس پوشانده شده، اما سر هر دو بدون پوشش است.

عشاق تپه حسنلو

تپه حسنلو یکی از تپه‌های باستانی استان آذربایجان غربی است که قدمت آن به ۷ هزار سال پیش‌ازمیلاد بازمی‌گردد. تپه باستانی حسنلو در ۱۲ کیلومتری جنوب غربی دریاچه ارومیه و ۹ کیلومتری

کشف ۷ گورخمره تاریخی

در اهواز

کاوش‌های باستان‌شناسی در منطقه کوروش اهواز به کشف ۴ گورخمره تاریخی منجر شد. باستان‌شناسان احتمال می‌دهند گورها متعلق به دوره پارثی یا ساسانی باشند. تعیین دقیق قدمت‌ها به گفته تیم باستان‌شناسی نیازمند به بررسی بیشتر است. مثل بسیاری از محوطه‌های باستانی که ابتدا توسط بیل مکانیکی‌ها در پروژه‌های اقتصادی و توسعه‌ای کشف می‌شوند، این بیل مکانیکی شرکت ملی نفت خیز جنوب بود که سال گذشته به کشف ۳ گورخمره منجر شد. با این کشف جدید، تعداد گورخمره یا گورخفته‌ها به هفت رسیده است.

عکس: ایران

عکس: میراث آریا